

BÍLÁ MÍSTA

V každém oboru, natož ve sběratelském světě, existuje mnoho bílých míst, kde fatálně chybějí informace, fakta, závěry. Je na sběratelích a badatelích, aby tato bílá místa doplnili. I o tom je sběratelství, které se až moc soustřeďuje na pouhé hromadění sběrateli blízkých kousků.

Mezi bílá místa na úseku výplatních strojů a výplatních otisků, kterým se věnují sběratelé jen okrajově, jsou výplatní stroje, které vytvářejí artefakty filatelistického zájmu – výplatní otisky.

V této oblasti chybí jasné přiřazení na ose „stroj – otisky“, natož aby ruku v ruce jejich typové označení bylo doplněno číslem stroje a dalšími údaji. Přiznávám, je to obtížné, někdy až nemožné, ale o tom je sběratelství, které přináší uspokojení a radost. A to už vůbec nemluví o tom, že ve většině případů chybí i jména rytců základních částí otisku, zejména pak u označení uživatele. Ke škodě všeho možného - na návrzích a realizaci se podíleli často známí výtvarníci hlavně za I. republiky.

Mezi taková bílá místa patří i dva nové modely (typy) výplatních strojů Francotyp, které byly vyrobeny speciálně pro Československo v letech 1927 – 1928 a dodány koncem roku 1928. Pohon byl ruční klikou, jeden typ označený jako C3 měl třímístnou výplatní hodnotu ve své konstrukci, druhý typ označovaný jako C4 obsahoval čtyřmístnou výplatní hodnotu. Stroj byl malý stolního typu, bez podstavce jako předchozí modely A (Anker – Werke A. G. Bielefeld) a (Bafra Berlin, Reinickendorf), které vyplácely zásluky v Československu od roku 1926 .

Do provozu byly schváleny dva stroje na zkoušku, a to pro uživatele firmy DEMKA Praha (C3) a uživatele Kreditanstalt der Deutschen Praha (C4). Povolení bylo uděleno 14. 2. 1929. Povolení k prodeji a provozu bylo ministerstvem pošt a telegrafů zrušeno záhy dne 19. 6. 1929.

Otisky ze strojů A a B jsou snadno odlišitelné, otisky ze strojů C se nedají identifikovat. A dochází k omylům.

Oba první stroje zahájily svou činnost již 12. 1. 1929. Ukončení vyplácení není známo tak, jako přesné zobrazení obou otisků. Známe jen slovní popis zvěčněný architektem Albertem Jonášem v jeho Studii o otiscích čsl. Francotypu (1. díl, 1933). Ten nám též zachytil i jednotlivé modely otisků. Za to mu budiž nehynoucí sláva a velký dík.

DEMKA, plechy a železo, Praha,

Věstník mp. t. č. 4 z 1. 2. 1929

PRAHA 6

C3 (číslo počítadla horní)

Pod číslem počítadla:

DEMKA/plechy železo/Praha II/Petrská ul. č. 18

KREDIT ANSTALT DER DEUTSCHEN, Praha

Věstník mp. t. č. 4 z 1. 2. 1929

PRAHA 1

C4 (horní číslo počítadla)

Pod číslem počítadla

Ve dvojitém kruhu firemní iniciály kurentem napsány K d D.

Tyto otisky jsou ve sbírce Alberta Jonáše, což jsou jedny z mála zachovaných otisků. Sbírká je součástí depozitáře sbírek Poštovního muzea v Praze.

Dále byly dány do provozu následně. Druhým strojem C3 používala Královská cementárna, akc. spol. Praha II (od 19. 2. 1929).

Druhým strojem C4 používal uživatel OSRAM, akciová společnost Praha (od 21. 2. 1929).

Oba stroje v rámci dohlédacího režimu pošty PRAHA 1.

První půlrok byl u firmy B. Jarolímek charakterizován jako masivní uvádění modelů C3 a C4 do provozu u mnoha firem. Celkem bylo ministerstvem schváleno a do provozu uvedeno dle mých statistik 18 strojů C3 a 45 strojů 4.

Dne 19. 6. 1929 obdržela firma B. Jarolímek ministerský přípis, že další žádosti o zprovoznění modelů C3 a C4 nebudou schváleny. Dále ministerstvo požadovalo, že prodej musí být zastaven, stroje již prodané však mohly zůstat v provozu. A bylo po lavině zájemců. Důvod zákazu ministerstvo explicitně neudalo.

Další lavina vrácených nevyřízených žádostí nastalo po tomto zákazu. Řada perspektivních uživatelů své žádosti vrátilo, někteří z nich od vyplácení výplatními otisky úplně odstoupili bez náhrady. Nabízené stroje modelů A a B odmítli. Ze sběratelského hlediska došlo ke vzniku několika zajímavých esejí, které si zaslouží zvláštní článek či studii. Vznikly nejen eseje klasických tvarů otisků, ale zejména černotisky štočků s údaji o uživateli.

Na konci ilustrací reprodukuji výplatní otisk firmy „OLGA“, továrny obuvi a kůže z Otrokovic (věstník mpt č. 25 ze 6. 6. 1929), který byl posledním povoleným uživatelem před zákazem. Otisky zakoupeného stroje začaly vyplácet od 24. 10. 1929.

I/2020/ILE

